

theater, Kyiv: Art, 298–306 [in Ukrainian].

18. Franko I. (1929). Russian-Ukrainian theater (Historical outlines) [1894]. The riot of the Ukrainian theatrical museum, 42–75 [in Ukrainian].

19. Fischer-Lichte E. (2014). The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies. London and New York [in English].

20. Kelley D. R. (2005). Periodization. New Dictionary Of The History Of Ideas. Thomson Gale. Vol. 4: Machiavellism to Phrenology, 1730–1732 [in English].

21. Schapiro M., Janson H. W., Gombrich E. H. (1970). "Criteria of Periodization in the History of European Art". New Literary History, 1, 2, 113–125 [in English].

22. Spencer-Ahrens K., Wren L. (2005). Periodization Of The Arts. New Dictionary Of The History Of Ideas. Thomson Gale. Vol. 4: Machiavellism to Phrenology, 1732–1740 [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.11.2019 р.

Прийнято до публікації 16.12.2019 р.

УДК 78.01, 7.01+111

Опанасюк Олександр Петрович
доктор мистецтвознавства, професор
Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0002-2685-9468
oleksandr-opanasiuk@ukr.net

ПРО РОЗРІЗНЕННЯ ЗМІСОВОЇ КОНФІГУРАЦІЇ ТА СТРУКТУРУ ІНТЕНЦІОНАЛЬНОСТІ

Мета статті – визначення змістової конфігурації і структури інтенціональності на основі актуалізації факторів об'єктності, процесуальності та фундаментальної структури тетрактиди. **Методологія** дослідження передбачає використання методів: структурно-сміслової визначеності (ґрунтується на визначених історичною практикою смислах, співвіднесених із певним числом; у статті – з тетрактидою), процесуально-структурного (сприяє визначенню змісту структурної динаміки), порівняльного (дає змогу виявити характерні й типологічні моменти в процесуальному бутті явищ). **Наукова новизна.** Уперше визначаються змістова конфігурація і структура інтенціональності (в контексті структурно-сміслових параметрів тетрактиди). **Висновки.** Зважаючи на те, що (інтенціональне) буття явищ може перебувати на різному рівні розвитку, це вказує на недостатність аналізу інтенціональності в суб'єктно-об'єктній площині, або ж на основі бінарної структури. Корегування цієї позиції здійснено з урахуванням факторів об'єктності та процесуальності. Динаміку і структуру інтенціональності обумовлюють чотири шаблі формування, які визначені поняттями: "принцип", "становлення", "означення", "спосіб існування". Відкривається нова перспектива інтенціонального дослідження явищ, як і онтології інтенціональності загалом. Стає можливим досліджувати культурно-художні явища не тільки в площині фіксації зосередженості художнього матеріалу на певних смислах, що пов'язується з інтенціональністю, вибудовує суб'єктно-об'єктну перспективу аналізу та що є типовим для мистецтвознавчої науки, а й на основі четверної структури інтенціональності. Водночас можна говорити про спектральний (спектрально-інтенціональний) аналіз, тобто про дослідження культурно-художніх явищ на рівні їхнього принципу, становлення, означення, способу існування / способу звершеного буття та всього, що ці поняття на смислового рівні передбачають і виражають.

Ключові слова: інтенціональність; змістова конфігурація і структура інтенціональності; тетрактида.

Опанасюк Олександр Петрович, доктор искусствоведения, профессор Киевского университета имени Бориса Гринченко

О различении смысловой конфигурации и структуре интенциональности

Цель статьи – определение смысловой конфигурации и структуры интенциональности на основании актуализации факторов объектности, процессуальности и фундаментальной структуры тетрактиды. **Методология** исследования предполагает использование методов: структурно-смысловой определенности (базируется на определенных исторической практикой смыслах, которые соотносятся с неким числом; в статье – с тетрактидой), процессуально-структурального (способствует определению содержания структурной динамики), сравнительного (дает возможность выявлять характерные и типологические моменты в процессуальном бытии явления). **Научная новизна.** Впервые исследуются смысловая конфигурация и структура интенциональности (в контексте структурно-смысловых параметров тетрактиды). **Выводы.** Учитывая то, что (интенциональное) бытие явлений может пребывать на разных этапах (уровнях) развития, это указывает на недостаточность анализа интенциональности в субъектно-объектной плоскости, или же на основании бинарной структуры. Коррекцию этой позиции проведено с учетом факторов объектности и процессуальности. Динамику и структуру интенциональности обуславливают четыре этапа (уровня) формирования, которые определены понятиями: "принцип", "становление", "означивание", "способ существования". Открывается новая перспектива интенционального исследования явления не только в контексте фиксирования сосредоточения художественного материала на каких-либо смыслах, что соотносится с интенциональностью, выстраивает субъектно-объектную перспективу анализа и что есть обычным для искусствоведческой науки, но и на основании четверной структуры интенциональности. Кроме этого, можно говорить о спектральном (спектрально-интенциональном) анализе, то есть о исследовании культурно-

художественных явлений на уровне ихнего принципа, становления, означивания, способа существования / способа свершенного бытия и всего, что эти понятия на смысловом уровне предполагают и выражают.

Ключевые слова: интенциональность; смысловая конфигурация и структура интенциональности; тетрактида.

Opanasiuk Oleksandr, Doctor of Arts, Professor of the Boris Grinchenko Kyiv University

Concerning the Distinction of a Semantic Configuration and a Structure of Intentionality

The purpose of the article is the definition of a semantic configuration and a structure of intentionality on the basis of actualization of the factors of objectivity, procedural and fundamental structure of tetractide. **Methodology** of the research covers the usage of the methods: structural-semantic certainty (based on the senses established by a historical practice and correlated to a certain number; in the article – to a tetractide), procedural-structural (provides the definition of content of a structural dynamics), comparative (enables us to reveal the distinctive and typological moments in a procedural being of a phenomenon). **The scientific novelty.** For the first time the semantic configuration and the structure of intentionality are being defined (in the context of structural-semantic parameters of a tetractide). **Conclusions.** Considering that (intentional) being of phenomenon can reside on a different level of development, it points out the lack of analysis of the intentionality in a subjective-objective area or on the basis of a binary structure. The correction of this position is carried out taking into account the factors of objectivity and procedural. The dynamics and structure of the intentionality are specified by four levels of formation which are defined by the concepts: "principle", "incipience", "definition", "way of being". The new perspective of intentional research of phenomenon is being unclosed as well as ontology of the intentionality in general. It becomes possible to explore the cultural-artistic phenomenon not only in the area of fixation of concentration of and artistic material on certain senses that are connected with intentionality and builds up the subjective-objective perspective of analysis that is typical for the science of art but also on the basis of the fourth structure of the intentionality. At the same time, we can talk about the spectral (spectral-intentional) analysis namely about the research of cultural-artistic phenomenon on the level of their principle, incipience, definition, way of being/way of accomplished being and everything that these concepts cover and express on a semantic level.

Key words: the intentionality, a semantic configuration and a structure of the intentionality, the tetractide.

Актуальність теми дослідження. У формуванні змісту поняття "інтенціональність" можна виділити такі щаблі розвитку: давню філософію, середньовічну схоластику, теорію Ф. Brentano щодо розрізнення фізичних і психічних актів, феноменологію Е. Гусерля. Звісно, в сучасній науці це поняття також використовується, однак трактування інтенціональності не виходить за межі філософії Brentano, феноменології Гусерля, певних корекцій її смислового поля наступними філософськими школами та в цілому визначається як "здатність свідомості бути "спрямованою на"" [5, 144].

Водночас дослідження психології (С. Гроф, Р. Мей, А. Менегетті), культурної психології (наприклад, теорія "інтенціональних культурних світів" Р. Шведера), езотеричні відомості щодо буття явищ на феноменологічному рівні (тонкому плані) й аналіз їхнього сприйняття свідомістю людини вказують на ширші змістові параметри інтенціональності та спонукають до постановки питання щодо корекції смислового змісту цього поняття. Мається на увазі не стільки позиціонування останнього, скільки актуалізація факторів *об'єктності, процесуальності*, в контексті чого, очевидно, зазнає змін і змістова конфігурація та структура інтенціональності загалом.

Якщо сказане перенести до мистецтвознавчої науки, то тут можна відзначити часті випадки, коли характеристика культурно-художніх явищ передбачає актуалізацію поняття "інтенціональність". Однак у такому аналізі зазвичай лише наголошується на зосередженості художнього матеріалу на певних смислах, що пов'язується з інтенціональністю (наприклад: [21]). Водночас їхня природа, структурально-змістові особливості, які вони не можуть не виявляти у процесі розвитку, залишаються поза увагою, що свідчить і про недостатність (недовершеність) їхньої визначеності.

Аналіз досліджень і публікацій. Феномену інтенціональності присвячено багато публікацій (Ф. Brentano, М. Гайдегер, Е. Гусерль, Р. Інґарден, М. Мерло-Понті, П. Рікер, Ж.-П. Сартр, Дж. Серл та інші), але питання щодо визначення змістової конфігурації і структури цього явища з урахуванням факторів об'єктності, процесуальності та фундаментальної структури тетрактиди в сучасній науці не розглядалося.

Мета роботи полягає у визначенні змістової конфігурації і структури інтенціональності на основі актуалізації факторів об'єктності, процесуальності та структури тетрактиди. Водночас треба сказати, що ця стаття передбачає теоретичний і абстрагований ракурс аналітики, результати якої вбудовують ґрунт для практичного аналізу й дослідження інтенціонального буття художніх явищ у мистецтвознавстві та феномену інтенціональності загалом.

Виклад основного матеріалу статті. Для наступного дискурсу спочатку необхідно хоча б коротко окреслити смислові засади визначених вище чотирьох щаблів становлення інтенціональності. У давній філософії інтенціональність здебільшого позиціонується як спрямованість свідомості на світ; причому така дія визначається у контексті духовного начала й пізнання:

"Абхава (санскр. abhāva – "небуття", "неіснування", "відсутність")... Буддисти заперечують... можливість пізнання неіснуючого предмета, позаяк це суперечить їхньому постулату про інтенціональність і строго причинний характер пізнання... найважливішою умовою виникнення пізнання є існування об'єкта пізнання" [13, 28];

“Джняна (санскр. jñāna – “знання”)... знання завжди спрямоване на об’єкт... інтенціональне, а тому завжди дано разом з об’єктом...” [10, 355];

“Упадхі (санскр. upadhi – “наближатися”)... поняття, яке означає те, що “обмежує те, що виникає”... при першому накладанні авідьї на Атмана чиста свідомість отримує інтенціональність, націленість назовні...” [11, 821];

“...душа є причиною як те, звідки рух, як ціль і як суть одухотворених тіл... Відчуття ж у дії можна прирівняти до діяльності споглядання... ми сприймаємо, що ми бачимо і чуємо... кожне почуття спрямовано на предмет, що сприймається...” [2, 402, 407, 425, 427].

Водночас треба мати на увазі, що відчуття і пізнання не лише передбачають *intentio* – спрямованість на щось, але й кристалізують бінарну структуру процесу – актуалізацію бінарних смислових структур: не проявлене – проявлене, внутрішнє – зовнішнє, можливість – дійсність, загальне – одиничне. У середньовічній схоластиці (Д. Скот, В. Оккам, Авіценна та інші) тлумачення поняття “інтенціональність” набуває нового значення завдяки розрізненню *первинної і вторинної інтенціональностей* (*intentio prima, intentio secunda*) та наголошенні на особливій значимості другої.

“Розум за відношенням до об’єктів... діє двояко: перша дія – формування *виду*, за допомогою чого об’єкт стає присутнім як об’єкт актуально осягнутий; друга дія – саме актуальне пізнання. І в обох випадках дію робить [сам] розум, котрий не спонукається до цього об’єктом, який є лише частковою причиною, співучасницею у цій дії...” [3, 319, 321].

В. Оккам також говорить про два види інтенції, водночас відзначає особливість другої, яку позиціонує в контексті *інтенції душі*: “...Іменами вторинної інтенції називаються ті імена, які накладаються виключно для позначення інтенцій душі, які є природними знаками, а також інших, довільно установлених знаків і того, що такі знаки супроводжує. І до цих імен належать усі наступні: “рід”, “вид”, “універсалія” і т. п., оскільки ці імена позначають лише *інтенції душі*, будучи природними знаками, або довільно установлені знаки” (виділено мною. – О. О.) [19, 21].

У філософії Авіценни (Ібн Сіні) зверну увагу на два моменти. Перший – це *уявлення*, що за відношенням до суті речей, пізнає людський розум: “Пізнання буває двох родів... перший, коли дещо має осягатися за допомогою думки (андїша) і неможливо сприйняти це окрім як за допомогою розуму...; другий, коли ми дещо *уявляємо і про що стверджуємо не за допомогою розуму, а осягаємо...*” (виділено мною. – О. О.) [9, 61]. Другий стосується *сутності* явищ (власне сутності, а не суті) та їхньому уявленні й осягненні. Необхідно зазначити й те, що Авіценна наголошує на об’єктності інтенцій, відтак вони стають конкретизованими явищами (сутностями), таким чином актуалізується й поняття процесуальності (буття інтенцій): “...Тому не можна сказати, що щось зробило людину субстанцією, а чорноту – кольором, проте можна сказати, що воно зробило їх існуючими.

Виходить, що кожна з цих категорій є сутністю... Одне – сутність, інше – існування. Останнє відрізняється від сутності тим, що є не субстанційним, а акцидентним... *Все, що існує, є або субстанцією, або акцидентцією*. Існування субстанції обумовлено її сутністю, але існування можливості обумовлено не її сутністю, а тією річчю, яка може існувати... Так, якщо б тут, окрім сутності, була індивідуальна особливість, це могло би бути, але індивідуальна особливість або виходить із сутності, або є сутністю” [9, 120, 132, 140].

До сказаного варто додати, що такі розмисли можна пов’язувати з лікарською практикою Авіценни, коли він був свідком тривалого “життя” певної недуги, що в давніх культурах співвідносилось з певною сутністю чи істотою (показовим є визначення змісту недугів і ліків; у трактаті “Канон лікувальної науки” сотні прикладів розпочинаються констатацією: СУТНІСТЬ, до чого додаються приписи, що визначають характерні властивості недугів і ліків [1]). Очевидно, що будь-яка недуга має свою особливість, що передбачає інтенціональність, певною мірою об’єктність (сутність) та процесуальність існування (протікання, розгортання програми недуги).

Акцентція на *первинній і вторинній інтенції* в середньовічній філософії зумовлена прагненням показати базис, на основі якого в ХІХ–ХХ ст. Ф. Brentano, Е. Гусерль та їхні послідовники вибудують онтологічну позицію щодо формування смислового поля інтенціональності. Саме другий аспект, тобто пов’язана зі спрямованістю душі на певний об’єкт інтенціональність, стає предметом аналізу найрізноманітніших ситуацій та, відповідно, точок зору і теорій щодо суті інтенціональності.

На початку статті зазначалося, що сучасне трактування інтенціональності загалом не виходить за межі філософії Ф. Brentano, Е. Гусерля. Сказане засвідчують хоча б такі визначення:

“Інтенціональність (від латин. *intentio* – устремління) – у феноменології – первинна смислоутворююча спрямованість свідомості до світу, смислоформуюче відношення свідомості до предмета... Термін “інтенціональність”... у сучасну філософію ввів Ф. Brentano, для якого інтенціональність – іманентна предметність та критичне розрізнення психічних актів і фізичних феноменів. Ключовим цей термін стає в Гусерля...” [16, 113];

“Інтенціональність – одне з центральних понять аналітичної філософії та феноменології, яке встановлює особливе відношення між свідомістю, мовою і світом. У найзагальнішому плані воно *означає здатність свідомості бути “спрямованою на”*... Термін походить від латинського слова “*intensio*”, яке схоласти ХІІІ–ХІV ст. використовували для означення “*того, що постає перед свідомістю в думці*” (курсив мій. – О. О.) [5, 144];

"Інтенціональність... – поняття низки філософських учень, які фіксують особливість людської свідомості, що полягає в її спрямованості на певний предмет... У Сенеки intention – спосіб руху душі (motus animi)... Нове життя поняттю інтенціональності надали Ф. Brentano та Е. Гусерль" [17, 133].

Наведені визначення, окрім виокремлення певних смислових означень інтенціональності, актуалізують характерні моменти: 1) *інтенціональність – спрямованість людської свідомості на предмети*, або ж об'єкти, світу, сам Всесвіт і на породжені цією свідомістю психічні явища, які також є об'єктами; 2) *інтенціональне буття таких явищ*.

Водночас ці моменти не виходять за межі усталеного трактування інтенціональності, що, на перший погляд, заперечує доцільність задекларованої теми й завдання цієї статті. Для подолання сумніву і побудови базису щодо наступного дискурсу спробуємо замислитися над питанням: яку структуру в контексті спрямованості на світ вибудовує інтенціональність?

Перше, що можна сказати, що ми маємо справу з бінарною структурою, яка визначається суб'єктно-об'єктними відношеннями. Однак ця позиція має бути піддана аналізу й корекції, оскільки вона закриває шлях до глибинного розуміння суті інтенціональності.

Оскільки людська свідомість інтенціонально спрямована на предмети світу і на породжені нею психічні явища, то вони не можуть не існувати у просторі й часі цієї свідомості, що вказує на *об'єктність* і *процесуальність* цих явищ.

Відтак суб'єктно-об'єктна структура має розглядатися в контексті *об'єктності* явища. Цей фактор не заперечується жодною філософією, яка актуалізує поняття "інтенціональність". Зокрема, Ф. Brentano виходить з того, що фізичні й психічні акти насамперед є об'єктними величинами. Але чи належна увага приділяється власне *об'єктності* явищ? Brentano зазначає:

"Ми вже бачили, що не існує такого психічного феномена, котрий не був би – в указаному сенсі – свідомістю про об'єкт" [4, 46]. У доповіді "Про об'єкти" (1908) констатується: "Слово "об'єкт" у нашій дні використовується в найрізноманітніших значеннях. Для когось "об'єкт" означає те ж саме, що й річ, а "об'єктивне" – те ж саме, що й "існуючий у дійсності"... *Будь-яке мислення певним чином спрямовано на дещо як об'єкт, а часто й на кілька об'єктів відразу, причому різними способами...* Надалі я буду вживати слово "об'єкт" тільки в цьому сенсі. Коли хтось мислить, він є мислячим суб'єктом і водночас має дещо – одне чи кілька, – об'єктом" [4, 136].

Звідси переконаємося, що у філософії Ф. Brentano фактор об'єктності передбачає бінарну структуру. Водночас *об'єктність як явище* не береться до уваги, позаяк тоді необхідно було б розглядати процесуальність і динаміку інтенціонального акту. Адже очевидно, якщо "хтось мислить, він є мислячим суб'єктом і водночас має дещо – одне чи кілька, – об'єктом", то це передбачає *об'єктність* процесу мислення з приводу якогось явища (об'єкта), як і процесуальність такої дії, чого у філософії Ф. Brentano немає.

Оскільки в рамках статті неможливо детальніше висвітлити питання *інтенціонального буття явища як об'єкта* (ґрунтовний аналіз цього моменту здійснено у моїй монографії [20]), для його прояснення пропонується звернутися до досліджень психотерапевта Р. Мея. Зокрема, він зазначає:

"...Під інтенціональністю я маю на увазі *структуру*, яка надає смисл переживанню. Її не варто ототожнювати з намірами, це *вимір*, який лежить в їхній основі; це сама здатність людини мати наміри... Я вважаю, що вона також є ключем до проблеми бажання і волі" (виділено мною. – О. О.) [18, 215, 241–242, 253]. Водночас констатує, що для з'ясування хоч якихось відомостей щодо зацикленості пацієнта на певній інтенціональності (його недугу), проходить не один рік терапевтичних сеансів. А також: "...Факт полягає в тому, що пацієнт не може дозволити собі усвідомити травму до тих пір, доки він не буде готовим зайняти позицію за відношенням до неї... Тобто, що "кожна інтенція є увага, а увага – це *я-можу*", – як визначив це Мерло-Понті. Отже, ми не в змозі звернути увагу на щось, перш ніж зможемо якимось чином відчутти "*я-можу*" за відношенням до цього" [18, 249–251].

Напевно, цих цитат достатньо для розуміння важливості факторів об'єктності та процесуальності в онтології інтенціональності. Водночас необхідно дати відповідь щодо структури процесуального акту, адже формування позиції, коли пацієнт вийде на рівень "*я-можу*" щодо розуміння природи інтенціональності своєї недуги, вибудовує траєкторію руху його свідомості, що так чи інакше передбачає й певні шаблі її розвитку.

Якщо в контексті зазначеного звернутися до давньої та езотеричної філософії, то перше, з чим ми можемо зіткнутися, це фундаментальна структура тетрактиди, яка обумовлює собою не тільки існування будь-яких явищ, але й їхнє сприйняття людською свідомістю.

Зокрема, становлення *Дао* передбачає чотири шаблі розвитку: "Дао... є прабатьком усіх речей... воно передує небесноу владі... Дао народжує одне, одне народжує два, два народжує три, а три – всі істоти" [8, 20, 58]. Процес сприйняття явищ на тонкому плані філософ-езотерик Ф. Меррелл-Вольф визначає на основі кристалізації чотирьох шаблів розвитку, де конкретне усвідомлення їхньої суті за змістом збігається з описаною Р. Меєм позицією "*я-можу*" та що співвідносне з четвертим – ключовим – етапом формування [14, 328]. Аналогічне щодо сприйняття на феноменологічному рівні формування слова "Віра" відзначає містик А. Гаррет [15, 405–406]. У різних працях О. Лосева тетрактида є основою концепційного доведення висунутих ним ідей (для прикладу вкажу лише: [12]). Квінтесенцією цієї структури може бути ім'я або ж формула Y–H–V–H (Суций, Єгова, Ягве).

Якщо узагальнити смисловий зміст сказаного щодо щаблів становлення, які передбачає тетрактида та що уособлює формула $Y-H-V-H$, то отримуємо таку характеристику: "...Активне (чоловіче, експансивне) начало (י Jod) запліднює пасивне (ה He) начало; від цього союзу народжується нейтральне (андрогінне, який запозичує зверху і передає вниз) начало (ו Vau). Ледве ця схема виконана, з'являється уявлення про сімейство, тобто про завершеність циклу проявлень... Коли ми просто констатуємо присутність закінченого циклу י ה ו, ми ставимо після трьох літер четверту літеру ה (He) (ієрогліфи давнього єврейського письма читаються справа наліво. – О. О.), визнаючи цикл вичерпаним, сімейство утвореним, завершеним..." [6, 48–49].

Подібно знаходимо в деяких культурологічних теоріях: "Кожна культура проходить вікові стадії окремої людини. У кожної є своє дитинство, своя юність, своя зрілість і старість" [22, 265]; "Пасеїзм, актуалізм і футуризм відбивають три стадії етнічної динаміки, але, окрім цього, має бути, і дійсно існує, система оцінки категорії часу, яка відповідає статичному стану етносу... Отже, ми зімкнули всі лінії нашого аналізу та отримали підтвердження гіпотези про чотириетапну конституцію етнічного становлення. Це не випадковий збіг і не довільна побудова..." [7, 98].

Наукова новизна. Уперше визначаються змістова конфігурація і структура інтенціональності (в контексті структурно-смислових параметрів тетрактиди).

Висновки. Актуалізація факторів об'єктності, процесуальності та структури тетрактиди відкриває нову перспективу в онтології інтенціональності та обумовленого нею існування явищ.

1. Такий зріз деактуалізує поняття "горизонт", яке Е. Гусерль і феноменологічна філософія долучають до інтенціонального опису явищ, оскільки горизонт (як просторова умова) передбачає існування чітко не означених образів, але не визначає їхнього конкретного амплуа. Натомість фактор об'єктності показує напрям їхньої індивідуалізації та наголошує на їхній об'єктності. Іншими словами, якими б не були почуття, які б образи не мерехтіли на горизонті свідомості, вони не стануть реальністю поза їхньою об'єктивністю, що треба розуміти як виокремлення свідомістю людини певного образу з площини їхнього горизонту. Відтак чітко неозначений образ набуває об'єктності, конкретності та переходить на рівень процесуальності, де й реалізується його внутрішня програма, або ж інтенціональність.

2. Стає очевидним недостатність аналізу інтенціональності в суб'єктно-об'єктній перспективі, або ж на основі бінарної структури. Корегування цієї позиції має визначатися не тільки з урахуванням факторів об'єктності і процесуальності, але й з актуалізацією аспекту *динаміки*. Водночас треба розуміти, що динаміка не є сталим показником і вказує на структуру процесуальності. Якщо ж додати тетрактиду, тоді процесуальне буття явищ можна аналізувати й характеризувати на основі четверної структури.

У моїх працях зміст цієї структури визначений поняттями "*принцип*" (вихідний імпульс, початковий щабель існування явища), "*становлення*" (розмежування принципу на полярності й формування шкали його можливих смислових означень), "*означення*" – триада (завершення розгортання атрибутів явища і набуття ним певного змістового вигляду), "*спосіб існування*" / "*спосіб звершеного буття*" – тетрактида (заклучний щабель, який своє існування підпорядковує повторній актуалізації попередніх щаблів розвитку явища) [20].

3. Усе сказане доводить необхідність розрізнення змістової конфігурації, визначення структури інтенціональності та показує напрям їхньої смислової диференціації. Виходячи з того, що (інтенціональне) буття явищ може перебувати на різному рівні розвитку, відтак змістова конфігурація інтенціональності, як і її структура, мають це передбачати й виражати.

Пропонуються поняття (терміни): "інтенціональність-принцип" ("принцип-інтенціональність") – виражає початковий щабель розвитку явища; "інтенціональність-становлення" ("становлення-інтенціональність", або ж "поляризована інтенціональність") – виражає буття явища, що знаходиться на рівні становлення своїх поляризованих смислів; "інтенціональність-означення" ("означена інтенціональність") – виражає щабель завершення розгортання атрибутів явища і набуття ним певного змістового вигляду; "інтенціональність-спосіб (існування)" / "інтенціональність-спосіб (звершеного буття)" ("звершена інтенціональність") – виражає звершене формування, особливістю якого є зосередження на певних смислах попереднього чи звершеного розвитку.

4. Відкривається нова перспектива інтенціонального дослідження явищ, як і онтології інтенціональності загалом. Визначена четверна структура може використовуватися в будь-яких галузях науки, у тому числі мистецтвознавстві. Можна говорити і про спектральний (спектрально-інтенціональний) аналіз, тобто про дослідження культурно-художніх явищ на рівні їхнього принципу, становлення, означення, способу існування / способу звершеного буття та всього, що ці поняття на смисловому рівні передбачають і виражають. Це стосується як процесуального становлення певних явищ, так і вираження їхнім буттям смислових інтенцій більших за них культурно-художніх явищ.

Література

1. Абу Али Ибн Сина. Канон врачебной науки. В 5-и книгах. Книга II / Пер. с араб. Ю. Завадовского и С. Мирзаева. 2-е изд. Ташкент: ФАН Узбекской ССР, 1982. 834 с.

2. Аристотель. О душе. Аристотель. Сочинения: в 4 томах. Т. 1 / Ред. В. Ф. Асмус. М.: Мысль, 1976. С. 369–448.
3. Блаженный Иоанн Дунс Скот. Избранное / Перев. с лат., сост. и общ. редакция Г. Г. Майорова. М.: Издательство Францисканцев, 2001. 584 с.
4. Brentano Ф. Избранные работы / Составл., перев. с нем. В. Анашвили. М.: Дом интеллектуальной книги. Русское феноменологическое общество, 1996. 176 с.
5. Вострикова Е. Интенциональность. Современная западная философия. Энциклопедический словарь / Под ред. О. Хеффе, В. С. Малахова, В. П. Филатова, при участии Т. А. Дмитриева; Институт философии. М.: Культурная революция, 2009. С. 144–145.
6. Г.О.М. Курс энциклопедии оккультизма. Изд. 2-е. М.: Энигма, 2012. 528 с.
7. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера земли. М.: АСТ, 2005. 548, [12] с.
8. Дао дэ цзин / Пер. и прим. Ян Хин-Шуна. СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2018. 144 с.
9. Ибн Сина. Избранные философские произведения. М.: Наука, 1980. 552 с.
10. Исаева Н. В. Джняна. Индийская философия: энциклопедия / Отв. ред. М. Т. Степанянц; Ин-т философии РАН. М.: Восточная литература, 2009. С. 355–356.
11. Исаева Н. В. Упадхи. Индийская философия: энциклопедия / Отв. ред. М. Т. Степанянц; Ин-т философии РАН. – М.: Восточная литература, 2009. – С. 821.
12. Лосев А. Ф. Музыка как предмет логики. Из ранних произведений. М.: Правда, 1990. С. 195–390.
13. Лысенко В. Г. Абхава. Индийская философия: энциклопедия / Отв. ред. М. Т. Степанянц; Ин-т философии РАН. М.: Восточная литература, 2009. С. 27–30.
14. Меррелл-Вольф Ф. Пути в иные измерения / Пер. с англ. М.: София, 2009. 384 с.
15. Мишлав Дж. Корни сознания. Психические исследования в прошлом и настоящем / Пер. с англ. В. Данченко. К.: София, Ltd., 1995. 416 с.
16. Молчанов В. И. Интенциональность. Современная западная философия: Словарь / Сост.: В. С. Малахов, В. П. Филатов. М.: Политиздат, 1991. С. 113–114.
17. Мотрошилова И. В. Интенциональность. Новая философская энциклопедия: В 4-х томах. Т. II / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-научн. фонд; Научно-ред. совет: предис. В. С. Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. М.: Мысль, 2010. С. 133–134.
18. Мэй Р. Любовь и воля / Пер. с англ. О. О. Чистякова, А. П. Хомник. М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 1997. 384 с.
19. Оккам У. Избранное / Пер. с лат. А. В. Апполонова и М. А. Гарнцева; под. общ. ред. А. В. Апполонова. М.: Едиториал УРСС, 2002. 272 с.
20. Опанасюк О. П. Интенциональність у просторі культури: мистецтвознавчий, культурологічний та філософський аспекти: монографія. 2-ге вид., перероблене та доповнене. К.: Аура Букс, 2018. 472 с.
21. Сальм А. А. Интенциональная динамика в фортепианных сонатах Валентина Сильвестрова. Вестник Российской академии музыки имени Гнесиных. 2007. Вып. № 2. С. 135–143.
22. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. 1. Гештальт и действительность / Пер. с нем., вступ. ст. и примеч. К. А. Свасьяна. М.: Мысль, 1993. 663, [1] с., 1 л. портр.

References

1. Abu Ali Ibn Sina (1982). Rules of science for the Doctor. The book 2. The publication 2. Tashkent: FAN Uzbekskoy SSR [in Uzbekistán].
2. Aristotel (1976). On the soul. Aristotel. Compositions: in 4 the volumes. V. 1. Moscow: Myisl [in Russian].
3. Blazhennyiy Ioann Duns Skot (2001). Selected. Moscow: Izdatelstvo Frantsiskantsev [in Russian]. Избранные работы
4. Brentano, F. (1996). The selected works. Moscow: Dom intellektualnoy knigi. Russkoe fenomenologicheskoe obschestvo [in Russian].
5. Vostrikova, E. (2009). The intentionality. Contemporary after padnaya phylo from fiya. Encyclopaedic dictionary. Moscow: Kulturnaya revolyutsiya [in Russian].
6. G.O.M. (2012). Encyclopedy Okkultizma: course. The publication 2. Moscow: Enigma [in Russian].
7. Gumilev, L. N. (2005). Ethnogeny and the terrestrial biosphere. Moscow: AST [in Russian].
8. Dao of de of tszin (2018). Moscow: Azbuka, Azbuka-Attikus [in Russian].
9. Ibn Sina (1980). From bran the philosophical works. Moscow: Nauka [in Russian].
10. Isaeva, N. V. (2009). The knowledge. Indian philosophy: entsiklopediya. Moscow: Vostochnaya literature [in Russian].
11. Isaeva, N. V. (2009). Upadhi. Indian philosophy: entsiklopediya. Moscow: Vostochnaya literature [in Russian].
12. Losev, A. F. (1990). Music as the object of the logic. Losev, A. F. From the wounds them about from the conducting. Moscow: Pravda [in Russian].
13. Lyisenko, V. G. (2009). Abhava. Indian philosophy: entsiklopediya. Moscow: Vostochnaya literature [in Russian].
14. Merrell-Volf, F. (2009). Ways in other measurements. Moscow: Sofiya [in Russian].
15. Mishlav, Dzh. (1995). Roots of the consciousness. Mental issledo of vaniya in the past and present. Moscow: Sofiya, Ltd. [in Russian].
16. Molchanov, V. I. (1991). The intentionality. To sovre of exchanges is after padnaya fie of losofiya: Dictionary. Moscow: Politizdat [in Russian].
17. Motroshilova, I. V. (2010). The intentionality. But vaya fie of Law of sofas the skaya encyclopedia: in 4 the volumes. V. II. Moscow: Myisl [in Russian].
18. Mey, R. (1997). Love and the will. Kyiv: Vakler [in Ukrainian].
19. Okkam, U. (2002). The selected. Moscow: Editorial [in Russian].

20. Opanasyuk, O. P. (2018). Intentionality in the Area of Culture: Art Criticism, culturological and philosophical aspects. The publication 2. Kyiv: Aura Buks [in Ukrainian].
21. Salm, A. A. (2007). Intentional dynamics in the Sonatas for fortepiano of Valentina Silvestrova. Herald of the Russian academy of music of the name of the Gnesinyih, 2, 135–143 [in Russian].
22. Shpengler, O. (1993). The decline of Europe. Descriptions of the morphology of the world history. 1. Gestalt and the reality. Moscow: Myisl [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 18.11.2019 р.
Прийнято до публікації 17.12.2019 р.*

УДК 766:7.05

Храмова-Баранова Олена Леонідівна
доктор історичних наук, професор
професор кафедри дизайну
Черкаського державного технологічного
університету

ORCID 0000-0002-3811-7701

khramova74@ukr.net

Яковець Інна Олександрівна

доктор мистецтвознавство, доцент
професор кафедри дизайну
Черкаського державного технологічного
університету

ORCID 0000-0001-5069-5857

innayakovets@ukr.net

ВПЛИВ ГРАФІЧНИХ ТЕХНІК НА РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ В УКРАЇНІ

Мета роботи. Виконати мистецтвознавчий аналіз декількох графічних технік і їх впливу на розвиток образотворчого мистецтва і дизайну в Україні в ХХ ст. з позиції репрезентації і популяризації української культури, що дасть можливість показати перспективи графічних технік в мистецтві. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні конкретно-історичного методу для аналізу впливу графічних технік і здобутків митців в популяризації українського мистецтва, а також використанні методу порівняльного аналізу і історико-культурного підходу, що сприятиме виявленню основних тенденцій розвитку графічних технік в творчості українських митців в світовому контексті. **Наукова новизна** полягає у спробі осмислення і виявлення основних тенденцій розвитку графічних технік в репрезентації української культури і творчості українських митців в ХХ ст., що зумовлено історичними, соціальними, культурними процесами. **Висновки.** Аналіз сутності і репрезентації графічних технік в творчості українських митців вказує на взаємозалежність давньої культурної спадщини і досягнень початку ХХ століття, що уможливило вдосконалення графічних технік і має вплинути на розвиток образотворчого мистецтва і дизайну в Україні.

Ключові слова: графічні техніки, естамп, образотворче мистецтво, дизайн.

Храмова-Баранова Елена Леонидовна, доктор исторических наук., профессор, профессор кафедры дизайна Черкасского государственного технологического университета; Яковець Інна Олександрівна, доктор искусствоведения, доцент, профессор кафедры дизайна Черкасского государственного технологического университета

Влияние графических техник на развитие изобразительного искусства и дизайна в Украине

Цель работы. Выполнить искусствоведческий анализ некоторых графических техник и их влияния на развитие изобразительного искусства и дизайна в Украине в ХХ в. с позиции репрезентации и популяризации украинской культуры, что позволит показать перспективы графических техник в искусстве. **Методология** исследования заключается в применении конкретно-исторического метода для анализа влияния графических техник и достижений художников в популяризации украинского искусства, а также использовании метода сравнительного анализа и историко-культурного подхода, что будет способствовать выявлению основных тенденций развития графических техник в творчестве украинских художников в мировом контексте. **Научная новизна** заключается в попытке выявления основных тенденций развития графических техник в репрезентации украинской культуры и творчества украинских художников в ХХ в., что обусловлено историческими, социальными, культурными процессами. **Выводы.** Анализ сущности и репрезентации графических техник в творчестве украинских художников указывает на взаимозависимость давнего культурного наследия и достижений начала ХХ века, что помогает развитию графических техник и должно повлиять на изобразительное искусство и дизайн в Украине.

Ключевые слова: графические техники, эстамп, изобразительное искусство, дизайн.